

Куп 7-
А-39

QALBQ AQBJEV

Куп 7-
А-39

AC QARBYQBIR

(ÇOMOQ)

syrettery PETROVDUQU

QBRQBZSTAN MAMLEKET BASMASBY
FRUNZE 1939 QAZAN

Џооптуу редактор А. Осмонов.
Техредактор Н. Гајфуллин.
Џооптуу корректор Н. Қазыбаков.
Съдъсьна ѓооптуу М. Умаров

*

Терууе 19/VIII-38-ғ. Берлиди басууға
23/XII-38-ғ. қол қојулду. Қағаздың
formatъ 62X92. Бардығы 1 1/2 басма
тавақ. Қырқызглавилл №Б-410. Қыр
қызтатмасы №272. Наряд № 0179.
Тиражъ 5125.

Qazan, Kamil-Jaqup kiter fabrikasy
Bauman kecosy-23.

6839

А 2186

П

Џайлоодо ел көсө вақтады. Алыз кедейлер, ајрансыз пасар-
лар бөксө ѓайлоодо ѓатақсы волур қалысты. Ошол убақта, бир
ас қарысқыр бир ај самасында оорур, алдан кетип агықтады.
Араң ошолду, сөр қана ѓейт, ваққа мал ѓе кижик, суур алыр
ѓеер ѓаймань ѓоқ. Қолго иliner ес нерсе тава алвады. Еми
мен ѓурт-ѓурттardan сөк-саақ кеміріп қыла-қыла ел арасына
варыр, алыт ѓете турған улақ, қозудан ертер ѓер, ѓапыт-
ды вақайып дер, кеle ѓатат. Ошол асқа қарысқыр кеle ѓат-
қанда бир қанаты ѓоқ кекілік учурап қалды. Қуур қуыр кекі-
лікті қарысқыр тіштер алды. — Seni „қудай бујурса“ ѓедим-
го, dedi кекілікке — қарысқыр. Ошондо мықтысыныр қарыс-
қырдың ајтқан сөзы:

Кусыгымден ѓетіліп,
Көктемде ѓедим көр ирік,
Көптен вері оорумун,
Көрундың қалдыз кекілік.
Қороодо тіјдим сунандар,
Қозусун ѓедім қубандар,
Қоқујлатыр далайды;
Қорғолотсу елем вуландар.
Отуз күн волду ѓатқаным,
Ошондон вері асқамын,
Өзөгымө сөр туыр,
Өлур қала ѓаздадым.
Асқа қурым ѓем тарај,
Ајықтым зорго қансақтај.
Селде қалдым алыздан,
Сөјремден малдуу ел тарај.

Tojutum qanar çem tappaj —
 Tuñylyp çyrem el tappaj;
 Tumoodon aman ajydyr,
 Tiryu qaldym çan saqtaj.
 Qardym ac tamaq izdedim,
 Qanaty çoq kekilik —
 Qacar çoldu tyzdödyñ,
 Qara ылаасын ilgendej
 Qanatyñdan tiştedim.
 Qaruusu çoq qarışdyr,
 Qantip çetet dedinço!
 Kezergen acqa ıvadyñ,
 Kekilik seni çedim ço!
 Qulçunдаған kekilik
 Quulanajyn dedinço,
 Quştaj ile tiştedim
 Emi seni çedimço.

Kekilik qarışdyrda qarar, öleryn sanar, ылаасын terkende
 qorum taşтын arасына qorqolop vekiñdim ele. — emi qantip
 qutulamyn, vıdа çalyñыр-çalvatыр, çan qyjva dep zarlanыр
 көrejyn dedi: „Men şorduu kekilik qarışdyrdyn qarр aldy-
 nan tavыр, qanaty çoq amalsызdan vadynыр — qanattuu
 quştan qutulup, emi qarışdyrdan ösem anyq çetken açai
 emespi? çoq mьncalyq sözge kelip turğandan kijin özyda
 ыrajym qylar — dep kekilikтин qarışdyrda ajtqan çoovu:

Çumurtqa tuulup çajqalyр
 Ata enem saqtar çajtarыр,
 Qызы etten çetilip —
 Qызdardaj östym çajqalyр...
 Balapandan çetilip,
 Vasьdyñ çorço kekilik,
 Qыraan vaatыр sen turmaq —
 Qыrdyñdan çyrdym vekiñip.

Ujadan usup çetilir,
 Muzdaj suluu kekilik,
 Køk çal vaatır sen turmaq;
 Kujkeden qorqom vekinir.
 braaqtan çajır qulasın,
 brıta terken ılaasın.
 Qanatın qıusuna —
 Qantır çanım sızdasın.
 Qaalır usup çetkende,
 Qasıra tuşur terkende.
 Qaruulaşar al çoqtan —
 Qanatım sındır erkinge.
 Çansaqtıo qılır turatın,
 Erteli kec qorqolor,
 Tatırın taana çer kelem,
 Tavıdır çerge qorqolor.
 Özüden çaman ağırtın,
 Ölgeny çürgen qarırtın,
 Ödeler ottoor darman çoq,
 Ölyüğe cölde qarırtın.
 — Tavalvadıım vaj — dejsin
 Tavılat, arpaq maj çejsin.
 Çavıttar varır, semiz qoj,
 Çatır alır çaj çejsin.
 Çajloodo çetsen kör vaj var,
 Belynur çürgen kör taj var,
 Evin taar çıdır al,
 Erdigin var, sen qajvar.
 Çazınır varsın çavıttar,
 Çanındır saqtar saamıqtar,
 Çıdır çıdın çarrazın —
 Darmanın çoq, ağırtar...
 Qanatında qatım var,
 „Kekilik“ degen atım — var.

Таңырақ деме, қаланың қалыңдығы
 Шыңғысқа қарай с. 10
 Саят Таңырақ

Çesuy volsoñ, qoqustan,
 Çoluña qarşy saatım — var.
 Qanatında qatımdır,
 Asır versem oquşuñ.
 Qalr emes sınıñ kergende
 Qarışqır vaatır cocuşuñ...

Qarışqır — kekiliktin sözünö erir — kənylyn verip, „ras
 ele men ermin“ qo der ojlondu, qarışqır — „bu kekilik qana-
 tında qatım var, çoluña qarşy saatım var“ dedi. Uşunun
 qanatın çajdır kərejyn, qatı volso işenejin, eger qatı
 çoq volso — sen aldamı ekensin deyin da, çer ketejin — dedi.

— Qana kekilik sen qanatında çajır mağa qatında kə-
 sətcy oquşun, eger qanatında qatı voloso seni çajnavaj çıta-
 mın — dedi qarışqır.

— Çaqşy volot der kekilik qanatın çajdın qatında da
 qajta ojlonur toqtoj qaldı. Kekilik — „bu qarışqır sını menen
 moldo volur çyrvəsın, menin qatında çoğun vilir qojur
 ojronımdı“ oşondo çajvazın — der ojlonur turdu da şart
 etkizir, kekilik qanatın çajır çiverdi. Kekiliktin qanatın
 aldır saar volot, oşol qanatın saarın kəyur qarışqır:
 „Oj tovo sını ele qanatında qatı var eken, bul kekiliktin
 ıdır eken qo, mını çesem men oñ volvojmun“ der
 qarışqır kekiliktı qojı verdida, sendelir qajra çolqo tuşty.

Kekilik cuquluqtar öz çoluna tuşur ketti...
 Bökse çajloodoju çataqsılardıñ malınan toorur „bir ner-
 se çej alar vekenmin“ — der varsa adırda ottoqon, talaada
 toqtoqon subaj mal çoq. Kyndyz qarışqırın tutuşuna
 ec nerse ilinbedi. „Çajlıu çerge çatır uşunu kecke qan-
 dırda da, altında qoroodon tijir qoj çejin“ — der çatır
 qaldı. Özy avdan acqa çoluna birdeme ilinse ele çej turğan
 özöy qararır kəzy çajnar turat. Añdır çayuyı kirdi
 kəz vajlandı. Qarışqır çataqsılardıñ ajın toorur keldi.
 Kelse çataqsılar bir-bir öyüzge çyktəy turğan qılır saqtar
 alır, tomoqodoj qara alasıqtar menen çenildenir kelişken

eken. Uj, torpoqtorun beşten-ondon, eckilerin qoroonun ortosuna vajlaşır, muzoo ulaqtarın yj-yjynə çajlaşır, astı ajrandarın ujutur. arqası syttəryn vışır çatqan uvaqı ele. Qarışqır ajıldı emi toorujun der, atqulaqtın arası menen, aq. arıqtın ıci menen voogu menen fıbr kele çatat. Çataqsın itteri eñ ele şumduqtuu. Qarışqır çana emes. yğejynə qaraganda çolvorstu da çolotor emestey kəgundy. Çajloo seşelip, çajdın toluğuna çadı uvaqıt ele...

Qaragı yğə sığa çaqqandaj, qaşqajır aj sığa kətegyldy. Ajıldın aldı çadı meltiregen mejkin saz. Ysty çadı kərilgen calqar teskej. Çajdın çan sergitken fıbr çıttuu avası sozulur ıldı qaraj fımelđar soğur turat. Byksıjgen kempirler, vaşqajdan avışqalar, maldarına saq voluşur yjlerynın eşikterin tyğur alışır vaşanđaşır vajırqı sezdən, valasılđtan vaştar alır oturuşat.

Ajdın çaragına şooq fıbr curıldar aq çelmək, dımpırdək ojnogon valdarı kəgır, qarışqır çataqsılardın ajına vatına alvadı da, todogu vajlardın malın ağdıjn der çəpər qaldı. Oşonetip kele çatır ojlovoğon çerđen uja vası çatqan ularđın ystynən sığır qaldı. Ularđ çejmin—der ıntılır turat. Balasın taştar ucır kete alvaj ular qarışqırdan qandajda volso qıtuluu ysyn ajtqan sezy:

Uu tooda ularmın,
Uvalın qantem vularđın;
Balđarına uval der
„Vaatarsın“ — çoor surandı.
Toluvaj der yn salır,
Too ystynde tınc alır,
Toğuz ıruq sığar,
Çan fıjnaldı mıncalđ.
Vaqqanım toğuz valaran,
Çatqandarın qarasañ,
Senda voldıñ valaluu,
Balanın vaqın vaalasañ.

„Tolubaj“ degen ynyт var,
Tорudaj volqon cуnyт var,
Toodaqъ vajlar saq volot,
Toqtovoj ыqсам tynyn var.

Qarъqьrdan sьrttansьn,
Qajrat menen cьrqansьn,
Qajьrsьz dalaj vajlardan,
Semiz fišek cьrqansьn...
Acqa cугyp zarьdьn,
„Qarьrsьbq“ camьndьn,
Qarъь keldiη qaş ake;
Çan ycyn saqa çalьndьm...
Çazdanvaqan er volsoη,
Çalooruqan men volsom;
Çanьm qalvaj qorqomun
Çalanьr veri qomdonsoη...

Ular ubajьmduu volup qarьusu ketip soolup eki kьzy qarъqьrdan ьtup, esi ketip çalьnuudan vaşqa ec nerse ojolovodu. Ulardь qarъqьr qarap turup, çemekke kьηyl burdu çana ьzy qolqo tyşken kekilikti çegen çorqmun, çataqьqь çanaşvadьm, emi ulardь ubajьna qalvajьn. Ular vajquş valdarьηdь vaqьp ał, bir rajdaηdь kьrsөtөrsyn aman qal, menin erdigimdi bilersin — dedi da, qarъqьr çөnej verdi...

„Qudaj vujьrsaη“ qьsьr emdi taj, çe tuuvaqan qьsьr vee, çe qьsьr qoj vujьrsaη voldu. Ac qarъqьr oşonetip kele çatsa qojdon vьlynyp qalqan bir qara ecki çyret. Qarъqьr aηdьp varьp ьηytyn taanьp, çaqьn çetip vasa qalajьn dedi. Oşondo qara ecki darmanь çoq qarъqьrqa çetkizvej zoopun vooruna ьqьp cьqьp ketti. Munusuna ьzy qivanьp qarъqьrdь qordop, şьldьηdar taq sekirip, taştn voorunda turup ecki qarъqьrqa ayt qanь:

Emgice daaqьη çonuηda,
Tarp çatpasa çoluηda,
Dardaηdajьn taşqarqьr
Cьqradь işin oηunda.

Тааныј қојур җекшндим,
Таҗқа сьда секирдим,
Еј зордуқсу таҗқарқыг —
Sen җеткис җерге векиндим.
Җемек елең будалар,
Җеталвадың қубалар.
Җаным туғуу қалғанға
Җазьыр көңул қубанат...
Қојсу келип таар алат,
Қоңсусу сүтүм саар алат...
Қайда вараң таҗқарқыг,
Туындө seni саар алат...

Қарыҗқыг ызаланьр, қандај қылар ајла тарај ечкинин сөзүне асуусу келип „Саға җете алвасам вutum сьнсьн“ деп қубалады. Қарыҗқыг таҗқа секирди, вироқ сьда алвады да қубаныр тушты. Андан ветег иси кујур, қавадың тујур, бир таҗқа сосојур олтурду.

Ечкиге умсунур еки җадың қарар, өлөөгүн санар, тилин җалмаңдатьр, ечкинин сөзу сөөгүне ватыр, ошондо қарыҗқыгдың ајтқан сөзу:

Җайт қылаң қојуна,
Җаҗьданған веlesti
Җаман ваҗтаақ ечки деп,
Таҗтар кеткен емеспи?
Санаттан қалдың қара ечки,
Таза вөгу җолуқса —
Тарпсьз талап җевеспил
Таң атқанда таар алыр;
Садаға сават емеспил
Таҗтар кеткен талааға,
Тавьлсаң, сават садаға;
Дарь қылат өркөңду,
Тулөө қылат өзүңду...

Таҗдыгьм сьндар җеттиви,
Таалајьм қасьр кеттиви,
Дьм сьдарагај җеведим
Талаада қалған ечкини...
Аҗальм сьндар җеттиви,
Атвадым қасьр кеттиви,
Алқьмдан тиштер җьрпадым...
Адырда қалған ечкини.
Тилиңди сууруп көз ојур,
бсьр етке мен тојур,
Җьла васыр кетпедим;
Җьда тартьр җер қојур...

Қарыҗқыг, қара волур, қарды асқа солур, қара ечкини қайта-қайта қарар тишин қьсьратьр „таҗтан тушө қалар векең“ — деп аңдыр җатыр уңкујур, урөју қасьр җымшьујур, қайра җолуна җөнөду...

Бајлар қонур көсүр кеткен сарь җурттarda ақ җуртцулар ајланьр усусур, сөкөтаан, қарға, саҗьзғандар җурттады сөөктөрды соқур-соқур қојур җуғьшөт. Қарыҗқыг: „мөнда сөөк-саақ кемирип арь-вері җојлор анан кетејин“ деп ојлоду.

Қарыҗқыг җимшилер сөөк кемире ваҗтады. Җурттун алды җадынан еки саҗьзған җақььқтар бир нерсеге қонур-усур җатат. Ань ас қарыҗқыг көрды да җьмьььла тушты. — Бу ақ җолтој емелер бирдөме тарқан екен — деп келди. Көсе бир көк ирик җатат, төрт тујады җишик, қурттар җьла алвај җатқан екен. Турур оттој алвај тулқу воју соордој қатқан. Қарыҗқыг җуғуғур варды. Ирик қарыҗқыгды көрө қојур салқасьнан кетти.

Қарыҗқыг ојлор турду да „бул қолдо тушкөн велең тамақ қайда қасмақ эле, бул газь вольсун үсүн өзүнөн руқсат алыр анан җејин — деди.

Арьр вольдум җан вақрај,
Асқа җүгөм мал тарај,
Көк ирик seni җевесем
Көјрөңдук қьльр алдатрај...
Көк ирик seni җьдәјьн,
Қумардан вугүн сьдәјьн

Qıjruđuŋa cıŋ tojup;
Qursadımdı sılaıjın.
Sađızđan esin sağalar,
Qarđalar — kelsin qaralar,
Ajrb qıjruğ ađ urtcu
Ajlanış tursun raanalap...
Qıjruđuŋdu esem ulqular,
Quzđundar kelsin qurquldar;
Byđyn mağa ol volup
Acığan eken bizdin vağ,
Tojup, alış maıjıŋa;
Tooğo cıqsam artıldış...
Tojđuca ejin tarp ılış,
Tynde kelış egidej;
Tykgyđ em arttışış,
oruda kelsin ođoŋdor
Seđgyŋdy talap tartqılar....

Kök irik oılondu, bu qarışqır emne usyn meni menen keñešet? Qarışqırlar qoroğo tijgende kögönder suurulup dalaj qozunun qıjruğun suğunup, bizdi yrkytyp, etkenin, serpir ıgıdış, eckilerdi vağırtış, uılardı m er typ, qoj qozunu maaratış, qoroo qajtarđan ız-kelinderdi cuuldatış itti yrđyřyp, ajıldı vıldyşyp, ketcyu eleğo...

Emi bu qarışqır mađa qandaj sever menen aqyldaşış atđanın vile alvağm. Mıncalıq kerke kelgen qarışqırđa alıńıř-alvağış „arstansıŋ“ der aldar maqtap k er jyn ana ılıqış Tıřđumvajdıń voz ajđıř sazđa tığılyş qalđanda „alđız cığara alvaj qojdum, ajıldıń kiři alış kelemın“ — dedi eleğo. Ořol aqqa aldar ajtajın, ana „ zyŋ ersin-şersin“ der maqtap k er jyn, dedi da qarışqırđa k k irik m ndaj dedi.

Qacırsañ qajra tartpadıŋ,
Qazı ediŋ vee arış.
Qalđan etin tarptadıŋ...

Ođ tijgendej ığılcıu,
Oozuŋdu acış qarđanın;
Eki aqqa vasa alvaj
Eski urttu saqtadış
Azuuŋ volot rısaqtaj,
Azoonu ıqtıŋ qucaqtaj,
Qacışış tijseŋ ılıqışa,
Cışqurağan qulundaj.
Arstan eleŋ ol acış,
Dalaj azoo vulqunđan,
Ajđıřdı arıđıŋ qan cacış;
Arstan usyn kelipsin
Alsızda volsoŋ vel aşış,
Adatın ılat eken der
Avıdan qorqtum men aşış.
Qaldım urtta men qarış,
Qıştın kuny esy eleŋ;
Qışış qalđan vee arış...
aşış qalđan kezegim,
Etim ketip se k qalış
Tert vutum ağsağ araluu,
K r en kunym m na bu,
Arış-toruğ evegen,
Altı ataŋdıń olun quu...
Altı yz qojluu vajlardın,
Ajılna vağış salđın cuu.
Acqa yřđen ekensin,
Ajtqandı uğar vekkensin?
Bir aqışlıq ılaıjın,
Tilegiŋe etersin.
Cış tatyvas Tıřđumvaj.
ılıqış semiz qulundaj...
Voz ajđıř vatqaqta,
Tığılyş atat turalvaj.

Qazыsына çelengyn,
Qartasына belengyn,
Sağalasыn sağызqan,
Salpyldağan çorular,
Saa tilekteş alystan,...
Qarğa, quzğun qurquldar,
Qavarlaşыр taаныşqan.
Arғыты тастар semiz çep
Kөndyñ ele muruntan...

Qarғысқы таң қалыр: „erdigimdi, ata vavamdыñ erdigin qošo çyrgөndөj ajttы“ dep ojlodu. „Bir kezderde men kycke tolup turğan сақта, қараңғы тындөрдө kyn şатыратыр çaar turğan uvaqtarda, qoroо qajtarğan qыз-kelinder yjлөrdyn eşigin tyryp aлыşыр:

Bekvekej qactы vel aştы,

Таş qarқыг vizden адаştы,... dep yn aлыşыр ыrdар oturanda: „oova taşqappaj anan“ dep qoroонun bir çағынан tijir, — bir çағынан сыққаньмда, qojdun tasырань сығыр ketcy elego. Oşondo yj yjden kempir-caldar, uqtağan valdar, turup qызqығыşыр turğuca, dalaj qozunun qujrugun şalыратыр, şылыр ketcy elem qo... Bu irik veara oşonum-dun varьñ qošo çyrgөndөj ajтыр çatat. „Өlsөm voz ajғырдан өlөjyn çesem da, voz ajғырды çejin“ — dep qarғысқы çөnedy. Murunqularьñ ojlor, qozunun qujruguna çағыдан tojğondo, qujrugun сыртна салыр көк irik menen qoştoşыр aлыр—çөnedy.

Voz ajғырдыñ çанына kelip „seni çedim qo“ dep turat. Oşondo qarғысқы:

Qandaj vajдыñ malысьñ?
Qавы voldu savытым,
Qarсытынан ojcu elem;
Qajыrsыз vajдыñ calысьñ.
Qыj syвөдөн çarajыñ.
Qазыға tojup alajыñ,
Qaалqыj vasыр ыqsығар
Bekineer çajды tavajыñ!

Kөk irik ajtqan сыñ eken.
Kөңyldөgy сығ eken;
Voz ajғырды çegin dep —
Voor ooruşu ыq eken...
Acqалығым çojulsun.
Cuuluqqan qarдым tojunsun;
Voz ajғыр senin çаныға,
Sujulğan қаным qojulsun.
Qarдымды vugyn сыñajыñ,
Qatqan icти сыñajыñ.
Qanduu qазы—qarta çep,
Qajылыр тоода сығajыñ...
Keseerip acqa көр çyrdym,
Kekire şываq çep çyrdym.
Өlvөгөngө bir semiz,
Kezigip qalar dep çyrdym.
Bөjrek maj qазы, qarta dep;
Vujurdun qudaj nasip dep.
Çajлуу çerge çatajыñ —
Çan varvağan çolu vek...

Oşondo voz ajғыр esi сықты, vekerden veker qarғысқыға çem volorun vildi, viroq qarғысқыдыñ sözge kelgenine quvandy. Batqactan сыға албай çатыр qarғысқыға тындаj dedi:

Arstandыq қылыр tura tur,
Armanымды uға tur;
Tyjrylytur qазы çal aлыр,
Çajы қысы voldum qur...
Beelerimdi imerip.
Betege ыраñ ottodum.
Qасығыр kelip tiş salsa;
Qarғысқыды tootpodum.
yjymdy ajdap imerdim.
Suu icirip kelem dep.

Ojquştanьr sьraηdar;
 Ojun salδьm sereηder.
 Өstyrөөdym valanь,
 Bul arman icte qalaabь...
 Er tuqumu er volot,
 Erigip usur vaq qonot.
 Alsьradьm көrgөndө,
 Amanat çanьm qorqolop
 Sen acqasьη ьrçalьp,
 Men çatamьn bulçanьp...
 Meni menen dos volçun.
 Anan çegin sьηdanьp...
 Ata vavaη andan mart,
 Batqac vojdon qьlavaj tarp;
 Tazalar tattuu et çeseη,
 Qujruçumdan tişter tart...
 Sьqsam kelge varajьn,
 Taza çuunup alajьn,...
 brьsqьη çoldon çaralçan
 Өksyөөptyr taalajьη.
 Daarat alьp kelemiη.
 Aldьηa kelip veremin,
 Anttuu şertty dos volup,
 Anan çaqşь çegeniη...

Qarьşqьr aηçьrdan oçsun vardь da oçlondu. „Munu men ara-
 ket qььpço sьçaramьn, voşonup alьp maçça qaravaj, qoştoşuu-
 ça çaravaj, qutuldum dep şart urup ketip qalьp çьrvөsьn“ —
 dedi. Anan qajra — çoç, sьn ele vatqac vojdon çevejin
 çalьnpьr-çalvarьp, qajta-qajta zarlanьp turatqo, çana menin
 erdigimdi virge çьrgөndөj vilip çatrajьbь, aqьbь meni
 taştар ketrejt qo — dedi. Oşonetip qarьşqьr voz aηçьrdьn
 qujruçun tumşuçuna oroj vaştadь. Anь sьrtqa qaraj tart-
 çьlavaj vaştadь. Bir saat camasьnda aηçьr vatqaçtan sьqьbь.
 Aηçьr qujruçun sьrtьna salδь, aηt qojur kelge vardь. Anь

bergi kəlgə syzdy, tazalandy. Boz ajdyr kəldən sədyr qarşy-
qyrdyñ çapna keldi da məndaj dedi:

Uvadam var tapvajmyn,
Çaqşylyq qylyan er eleñ;
Çan dosumu qantip aldajmyn,
Sen ызь volvoson
Yjyymə varvajmyn...
Qulun tuulur voz voldum.
Qur semirip oştondum.
Qujruğumdan sen tartыр,
Qulac urup qozğoldum;
Atañ arstan əzyñ er —
Anttuu, şerttyu dos volğun...
Seni taştap arstan,
Çan qutqarыр ketrejmin.
Çaqşylyğyñ unutsam,
Maqsatyma çetrejmin.
Çegin kelse men dajar —
Çesen da seni terrejmin...
Таеньтыр сыгьм ајтајып,
Taza çerge çataјып,
Anttuu şerttyu dos volson;
Şыrttandyğыñ vajqajып,
Qara etime toјğuzup,
Dos kənylyğdy çajqajып.
Tujatyma qat çazğып,
Turgumvaj eem oqusun:
Qarşydyr çegen eken der —
Qatıdy kəyup cocusun,
Qara etimden ojup çe,
Qadylaşar dosumsuñ.

Kəjkəlgən kək şiber, saz gyldər, çajnar — сытсыqtar sajrap,
kyn memirer saq tuş volğun ubaq ele... Aqyñ voz ajdyr doscu-
luğun aqtoо usun qarşyqyrdyñ aldyña çatmaq voldu. Boz ajdyr

calqasynan tuşur çattı. Qarşydyr ajdyrdyñ tujatym kerip
„munun tujatymda da qat var ekeno“ der esi sədyr ketti.
Ağыса qyrdy çapşy aşыр arqan alğan, at çetelegen veş altı kişi
sədy tuşty. Bular vatqarqda vatyр qalğan voz ajdyrdy sədy-
ruğda kele çatşyqan ele. Boz ajdyr anı vilip çatqan. Qarşydyr
kərə saldy da „qoquj dostum vular kim ele“ dedi...

Boz ajdyr çajbaraqat qana ordunan turdu... Kişiler kele
çatqanda, qarşydyr tьzlydar qasыр vara çatqan volucu.

Qarşydyr mintip ыrdar vara çattı:

Elden murun işenip,
Kekilikke aldattым,
Taza kezde vel qarыр,
Dalaj acqa çan vaqtым...
Kənylcəök volvoj qurujun,
Kəmeletə savatqo;
Eki çaqqa qutqarvaj,
Evimdi vular tavatqo!
Tetirlep işim vuzuldu.
Terimdi syğыр alatqo...

Qarşydyr çan araket menen qasыр vara çatat.

Sədy tatıvas Turgumvaj aј ettyu qara vuurul kylyk at
minip teveteјin vasa kijip — velin tьşynan qurçapыр, eki
etegin çajlytыр, tizgindi tьğыз qarmar alыр, сылыгды
eerinin qasyna calыр — „mьnca — kelvegende ajdyrdy çetek
munu өөдө сыğarvaj tyzdən саар alajып“ — der çapşy çaj-
nar, qarşyğadaj sədyр qarşyqyrdyñ arqasyna tuşur; qulac-
təј sojul qoldo, attыñ oozun qojo berip qatсынь atqa va-
şыр-vasыр alыр, ызьылытыр çenədy.

Çылысь Şykyralь qara kementajçan, saqsatğyaaq voz kəp-
rə teveteјçen, kəktəmə çьğac eer kərpəçə, çьğac yzəngy
kementajdyñ etegin çajra qьstarğan majлуу teri şьm, eski
ətyk yzəngyñy sirene teep çal qujruqtuu çapaldaş kyğəñ
ajdyr menen vuda kele çatat. Arqasyna eki kişi bir at
mingen alarda savar vara çatşat. Kəkbəry ala qacqan

sъjaqtuu cuqul qasъьp cувадан vojdon kele çatъsat. Qa-
гъзъьr volso arqasъьп qыlcaq-qыlcaq qarap çan araketi me-
nen kele çatat. Oşondo aпын ьгь:

Ooru volup cælde men,
Өlөsөл elem sendelgen,
Qanatъ sъьпq kekilik, —
Tавьldьη tamaq izdesem;
Çaldьradьη, çalьndьη
Çasraj varьp tiştesem.
Çalьnqandan taştadьm,
Çaпыηdь qььp çevesten.
Ularqa uval ojlodum
Ucуraçan çerinen,
Uncуqraj çep tojvodum
Uvalь menen qursun,
U| Uturu соηqо çojlodum;
Uncуqpastan çej vervej —
Uquruqtan sojlodum.
Qara ecki seni çarvadьm,
Qubalar çete alvadьm.
Taşqa cъqьp cоcojур
Qajtara meni qarqadьη,
Quuquntuq çep vu kezde —
Ketip varat darmanьm.
Çan qorqоocu çaj tarraj —
Çalьnsaη volvoj çep çan vaqraj.
Aqsasaηda kək irik,
Avdan vasa çep çatraj...
Acqa çyyp tamşanьp,
Alsьraçan men qarьp.
Kək irik seni çevedim;
Өpkө vooruη oodarьp —
Qazь-qarta çejmin dep,
Qacьp çyгem zarlanьp...

Ojun salьp qьrdanьp,
Ojquştanьp cъьььp —
Orto sazda tьqььp,
Ojron volqon voz ajqьp;
Çatьrtьrsьη çьqььp...
Senin atanь mart — dedin
Qujruqtan tiştep tart dedin
Qol qarmaşьp dosdoşsoη —
„Qudajdьn mөөy“ ant dedin,
Batqaqtan syjрep cьqardьm;
Dosculuq mildet antkenim...
Aqьldaşvaj tiş salьp,
Ajqьrdь çevеj oηdonup,
Avьdan tojур qazьqa —
Çata vervej qomdonup.
Aηqоooluqum qurusun,
Өlmek voldum qor volup...

Oşonetip qarъzъьr qacьp kele çatat... Cьqtatььvas Tur-
qumvaj qara vuurul at menen atььltьp kele çatat. Çьlqьcь
kyreη ajqьp menen çarььltьp vuda varatat. Arqasьnda
өkөө udaa vara çatъsat. Qыlcaq-qыlcaq qarap qojур oozun
arandaj acьp vurtuldatьp aq көvудyп çolqо cacьp, tildi
salьp çiverip qarъzъьr vara çatat. Qьjqььq syroөн davьrt-
dyvьrt menen qarъzъьr aηqa tyşө qactь. Oşol çerde bir tylky
çatьrtьp. Cocup ketti da, qarъzъьr ekenin taanьj qojур:

Dosum emneden qacьp şaşьp çyгөcьη? Çaman carcar
caalьqььrsьη? — dedi tylky.

— Ee dosum, ar ubaq aqьl tapcuu er eleη, quup kele
çatъsat, meni qutqarьp qal — dedi qarъzъьp.

Tylky qajsalaηdar şaşьp qaldь da. — dosum sen uşul aηqa
çatьp qaldьn, men qacьp cьqajьn, meni көyр qarъzъьr eken
dep quup ketişsin, senin çarьp taştaçan maldarьηdьn tarьp
dalaj çegemin, көр vajdaηdь көrdym ele — dedi tylky. Oşo-
netti da özy ajtqandaj aηdan cьqа curqadь. Mьnda tylky çaqьn

kelip qalğan quuquncularğa aqyъь qarmalarъьn bilip, amal menen qasъьr sьqđan volucu. Tylky vulaqtar qasъьr vara ьattъь, aldъьda kele ьatqan sьqtatъьvas Turqumvaj anъь qarъьsqъьr eken dep ojlor artъьnan quip ьonedy. Anъьn artъьnda kele ьatqan ьylqъьsъь tuura ele qarъьsqъьr ьatqan aňđa tuşty. Qarъьsqъьr at duvurtyn uđa qojur alda qasъьr sьqtъь. ьylqъьsъь ьandar varъьr uququq menen qarъьsqъьrdъь qulaq tyrkъe ugur ьqtъь.

Turqumvaj vara ьatъьr quip ьyrđony qarъьsqъьr emes ele tylky ekenin vildi, al „qarъьsqъьr“ tylkyđe ajlanđanъьna esi sьđъьr attan oop ьъьlyđъь.

Turqumvaj esin ьъьr verkilerge kelse, quuđan qarъьsqъьrъьn ьylqъьsъь saar alđan. al ođo veter taň qaldъь.

ьylqъьsъь qarъьsqъьrdъь sojur, terisin, etyn alъьp – tişin ьađъьr kete verdi...

Ertesi eginden Namazvaj sьđъьr kele ьatsa, aňđa bir qarъьsqъьrdъьn etin bir tylky ьer ьatat. Namazvajđъь keth qojur tylky qasъьr sьqtъь. Namazvaj ozy qarđancъь ele, bul tylkyny qarđanđa tuşyur alajъьn dep — ajъьna vardъь da tert qarđan alъьp keldi. Qarъьsqъьrdъьn etinin tuş-tuş ьađъьna qarđanъьn qojdu.

Ertesi taň azandan varsa, vajađъь tylky qarđanđa tuşyр qalъьrtъь. Namazvaj anъь al ьerden sojur, terisin sьjъьr alъьp ьolđo tuşty. Al tylky vajađъь aňđan sьđa qacđan tylky ele. Anъьn amalъь qarъьsqъьrdъьn etin epler ьesem degen ojdo ele...

